Nogle Marstrand-Tegninger

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

KARL MADSEN

NOGLE

MARSTRAND-TEGNINGER

Raadsherrerne hos Herman von Bremen. (Kobberstiksamlingen).

NOGLE MARSTRANDsTEGNINGER

Af KARL MADSEN

Marstrands Tegninger er et uudtømmeligt Skatkammer. Skønt flere Hundreder allerede er reproducerede, viser »Juleroser« i Aar en Række ikke forhen offentliggjorte. Kun et Par af Akvarellerne har tidligere været gengivne, men uden Farver.

Skatkammeret ligner for saa vidt det, hvorfra Soldaten i H. C. Andersens Eventyr hentede Fyrtøjet, som det baade har Dynger af Guld, af Sølv og af Kobber. Kobberskillinger er de Blade, hvor Marstrand halvt tankeløst har nedkradset nogle Hoveder for at prøve en Pen eller for at fordrive Tiden, naar han plagedes af Snak. Mere end Kobber, men dog ikke Guld, er ikke faa Tegninger, hvis Behandling røber den Uoplagthed, der undertiden lod den gode Homér tage sig et Blund. Heldigvis var Marstrand oftest spilvaagen. Naar da Inspirationerne kom, udstrøede han Guldet med ødsel Haand i utallige Tegninger, der gnister af Liv og lyser af Aand. Ingen Jagtfalk kunde med større Sikkerhed og Kraft slaa ned paa sit Bytte.

Svøbelsesbarn. Studietegning til St. Antoniusfesten (1838)

Studietegningerne har ikke størst Vægt, om han end baade i Italien, i Dalarne og i Danmark har tegnet mange smukke Studier efter Figurer og — ikke mindst af Landskaber. Sine første romerske Billeder forberedte han ved omhyggelige Blyantsstudier til alle deres Enkeltheder, selv de mindste. Paa Maleriet af St. Antoniusfesten trækker det genstridige, skrydende Æsel, der ufortjent modtager Præstens Velsignelse, en Vogn, hvor en Romerinde sidder med sit Svøbelsesbarn i Armen. Uagtet Barnet har en ganske underordnet Rolle, viser Tegningen, at Marstrand har studeret det yderst opmærksomt. Det sover her sin drømmeløse Barnesøvn vidunderlig trygt og godt; hvor er dets Blik levende, straalende, da det pludselig slaar sine Øjne op! Alligevel er Svøbelsesbarnet i det fuldførte Maleri ret ringe. Og dog var der dengang ikke samme Værdiforskel mellem Forarbejderne og de fuldførte Malerier som senere, da Gennemførelsens trælsomme Slid næsten altid mislykkedes for Marstrand, hvad han selv indsaa.

De fleste og de bedste af Marstrands Tegninger er helt»ud af Hovedet« tegnede Billedkompositioner. I dem kunde han uden Pligtarbejdets snærende Baand tumle sig frit. De viser en næsten uoverskuelig Mangfoldighed af højst forskelligartede Moti# ver. Der er megen kaad Skæmt, megen Satire, dog ogsaa megen Ah vor, selv Patos. Der er Iagttagelser, Erin# dringer, mangeartede Indfald, sete og digtede Optrin, Emner fra mes gen Læsning, fra Skuespil, fra Poesi og Romaner, fra historiske Beretninger og fra Bibelen. Enhver véd, at Marstrand er den uforlignelige Fortolker af Holberg. Sine Yndlingscener i Komedierne har han fremstillet i utallige Variationer; i Regelen er det ikke let at afgøre, hvilken af disse der bør regnes for den bedste. Maaske kan Akvarellen af Raadsherrernes Besøg hos den politiske Kandestøber ikke siges at overgaa hans mange andre Fremstil# linger af det samme Emne, i hvert Fald er den fortrinlig. Han har her ladet baade Geske og Henrich overvære Besøget, uagtet de i Komnedien først optræder i de følgende Scener. Det var ham ikke magtpaaliggende at holde sig til Teksten, allermindst har han tænkt paa at gengive en Teateropførelse med bestemte Skuespillere i Rollerne; han ønskede at gaa bag om Holberg og fremstille den Verden, hvor Digteren har truffet sine Karakterfigurer som levende Mennesker. Han véd ogsaa, hvorledes de tér sig, naar Holberg ikke har indført dem paa Skuepladsen. Tro mod Teksten i »Jean de France« er den gengivne Fremstilling af den gamle, gnavne Jeronimus, der for sin mindre principfaste Nabo filosoferer over Udenlandsrejsernes Fordærvelighed. Originalen formodes nu — med eller uden Grund — at være et Forsøg af Marstrand i Glasradering. Han synes at have haft alle Betingelser for at blive en fremragende Grafiker, prøvede ogsaa Stylografi, Autografi og meget andet, men opnaaede kun undtagelsesvis tilfredsstillende Resultater.

Thorvaldsens Forældre har faaet Brev fra Sønnen. (Kobberstiksamlingen).

Beslægtede med Marstrands Fortolkninger af Holberg er hans faa, men særlig omhyggeligt udførte Fortolkninger af Wessel. I den gengivne Akvarel fremtræder Skræddersvenden i sin Brudgomspragt med de stjaalne Strømper, saa hans af mange Sindsbevægelser fortumlede Grete tuder af »Tvivl, Haab og Frygt og Glæde«. Megen Litteratur af en hel anden Art har sat Marstrands Fantasi i Bevægelse. I 1846 sendte han J. M. Thiele fra Rom nogle Udkast til Billeder for dennes Biografi af Thorvaldsen, en Bog, der aldeles ikke er egnet for at illustreres med Fantasiens Syner. Den gengivne Tegning viser Thor# valdsens Forældre, der har faaet Brev fra Sønnen; Fade# rens antagelige Familielighed med denne er lovlig stærkt fremhævet. En anden Teg# ning med samme Emne har medtaget Thorvaldsens Hund, Primong; Faderen skriver: »Han lugtede en halv Time til Brevet.« Des# værre er de Oplysninger, Marstrand senere gav Thiele om litterære Motiver for sine Tegninger, ikke bevarede. Om en Fremstilling af et ungt Par skal han til en anden have sagt: »Det er egentlig fra Christian Winther.« Men baade Christian Winther og Marstrand har altfor mange Kærestepar til, at det er mu# ligt at afgøre, hvilken af dem Udtalelsen gjaldt. Og Mar# strand behøvede ikke nogen Digters Anvisning til at inter# essere sig for dem. Det gjorde han af egen Drift.

Første Scene af Jean de France.

Lige saa flittigt, varmt og begejstret som Christian Winther har han hyldet og forkyndt Eros' vældige Magt. Efter hans Mening følte Adam sig først i Paradis, da han saa den nyskabte Eva ligge iI Regnvejr. (Kobberstiksamlingen).

Havens Græs. Ingen anden dansk Maler har saa ofte og saa veltalende skildret de uimodstaaelige Tillokkelser hos Evas skønne Døtre i Syd og Nord. Det er Grundmotivet for et vel# kendt Maleri, der gennem mange Aar beskæftigede hans Tanker. Det udstilledes med Titlen: »Billede af Hverdagslivet«. Bejleren sidder saa fortabt i Beskuelsen af sin Udkaar# nes Dejlighed, at han har mistet Mælet. Maleriet har legemsstore Fi# gurer og er det eneste fuldførte egent# lige Genrebillede fra hans senere og bedste Aar med et dansk Emne.

Til Gengæld har han i en meget stor Mængde af sine ypperligste Tegninger behandlet danske Motiver, især Livet i Datidens København. Alt har han faaet med: Livet i Hjemmene og Livet paa Gaden, den fine Verden og den simple. Hvor han har villet spotte over Klimaets Elendighed, har han vist os, at København i Vinterslud eller øsende Regn ikke var mindre malerisk end Italien i straalende Sol. Og med mange morsomme Typer paa Gaden. En Tegning af Mødet mellem to Mænd med Paraplyer har han senere tilføjet den smukke Tjenestepige paa Fortovet, og aaben# bart endnu senere den kostelige Skomagerdreng. Han skældte ud paa Selskabslivet, men det

tiltrak ham dog, fordi han elskede det fest# lige, og det gav ham Lejlighed til mange Iagttagelser, f. Eks. af en yngre og en ældre Kavaliers stærke Optagethed af den unge, fyldige Skønhed, Værtinden bød Velkom# men, medens et Par Lapse konver# serede Damerne i Sofaen. Ogsaa her var Eros paa Spil.

Billede af Hverdagslivet.

Den skælmske Guddom foraarsagede, at Moralen i København dengang efter Marstrands Opfattelse lod adskilligtJoh. Herm. Wessel: Kärlighed uden Strömper.

Selskab.Den syge Kone.

tilbage at ønske. Den unge Frue, der spadserer pænt paa Gaden ved sin værdige Ægtefælles Arm, aftaler et Stævnemøde med en Laps, der gaar dem forbi, og modtager ham, naar Manden er ude. Et Optrin af Marstrands rige Novelledigtning om disse beklagelige Forhold viser den her gengivne Tegning. Skønt Fruen synes at strutte af Sundhed, er hun pludselig blevet saa mat og daarlig, at der er sendt Bud efter Lægen. Hendes Hoved med det smægtende Blik er træt sunket mod den i hendes Lænestol anbragte store Pude, medens han forfærdet føler hendes urolige Puls. Der er høj Feber, hun maa straks til Sengs og være helt i Ro. Iført Nathue, Slaabrok og Tøfler staar Ægtemanden uforstaaende med maabende Mund foran Pigen med Kamferdraaberne. Underskriften kunde være den samme som Verset paa et berømt Billede af Jan Steen: »Her hjælper ikke Medicinen; kun Elskovstrang forvolder Pinen.« — En yngre Kollega af Marstrand skal engang have sagt:

Selskab.

»Jeg er egentlig fuldt saa dygtig, bare kan jeg ikke dette med Udtrykket!« Marstrand forstaar at ramme det nøjagtigt gennem Grupperingen, ved Figurernes Bevægelser og i Ansigternes Miner. Og dette fuldt saa godt, naar han i Stedet for at anvende Pennens noget stride Stregføring blot skitserer Tegningen med en Pensel, dyppet i en Opløsning af Tusch eller Sepia. Den store Fortæller og Sjælekender naar da sine olie# malte Skitsers rent artistiske Mesterskab. En her gengivet Tuschtegning har et Emne fra det mørkeste København; en ung Matros er i en Havneknejpe falden i Kløerne paa en Bande durkdrevne Gavtyve. Især Figuren til højre maa bringe den store franske Mester Daumier i Erindring. Ved at se et af Marstrand skitseret Udkast til en Venus, fremstilletKortspil i en Værtshuskælder. (Kobberstiksamlingen).

for Paris, udbrød den højtberømte Kritikker Théodore Duret: »Hvilken smuk Delacroixl« Nogle Franskmænd har vanskeligt ved at tiltro en dansk Maler det helt udmærkede. En anden fransk Kunstkender antog en af Marstrands fine Landskabsstudier fra Dalarne for tegnet af Théodore Rousseau.

Ønskede Marstrand sig end i Italien af og til tilbage til København, saa ønskede han sig dog ulige oftere i København tilbage til Italien og har i et Utal af Tegninger genkaldt sig Erindringer fra sit Ophold dernede i Ungdomsaarene. Mange af dem er glimrende, straalende vidfulde, men det hændte dog ikke sjældent, at der kom lidt ferskt og mat i Forsøgene paa at vise, hvor sødmefyldt Livet formede sig i Pavestaten eller i Neapel. Derimod hører Tegningerne fra hans Ophold i Venedig 1853—54 til hans herligste. Mellem dem er foruden mange aandfulde Skildringer af den maleriske By enkelte Udkast til Billeder, han tænkte at male efter sin Hjemkomst. Et af dem nævner han i et Brev til sin Hustru: »Dig, der med den sovende Paul om Aftenen i Tusmørket sidder og kigger ud ad Vinduet.« Det er forunderligt og bemærkelsesværdigt, at dette nydelige Billede — her gengivet med sine smukke Farvetoner — er fremstaaet saa mange Mil fjernt fra det Sted, hvor Kunstnerens savnede Hustru og Søn havde Udsigt mod Københavns Kirkespir.

Venus fremstillet for Paris.

Et Par Aar efter at han havde haft den Sorg at miste sin Hustru, foretog han 1869 sin sidste Rejse til Italien. Landet og Folket fandt han uforandrede. Det fornøjede ham at gense Italienernes utvungne Naturlighed, det varmede ham i Hjertet at være Vidne til deres Glæde over Børnene, at se smukke Grupper af unge Mødre sidde paa Trappestene foran Huse og røgte deres Smaa. Men han mærkede dog, hvad han bekender i et Brev, at han med Alderen havde faaet »betydeligt mere Vand i Blodet end før«. Han interesserede sig ikke mere for Løjerne, for de skønne Romerinders brændende Øjne, for Saltarello-Dansen til Tamburinernes Klang. Mere klart end

tidligere saa han, at Italienerne ikke blot morede sig, men ogsaa sled haardt for Føden. I Olevano, Ernst Meyers By, var han mest optaget af Forarbejder til et Maleri, han ret vilde gøre sig Umage med at faa efter sit Ønske; mellem Kompositionsudkastene findes foruden en oliemalet Skitse mindst fire smukke Akvareller, af hvilke den største her er gengivet til Følgeblad. Landboere drager en Sommermorgen af Sted for at afhænde deres Varer i Byen. En Bonde rider paa et Æsel og har faaet sin lille Pige bag dets Saddel. Da det andet Æsel er godt belæsset, maa Konen traske af Sted, med sin ene Haand støtte den tunge Kurv, hun bærer paa sit Hoved, med den anden fast-I Skumringen.

holde en lille Dreng i bar Skjorte, thi han er lille og vilde ellers sakke agi terud. Børnene kan jo ikke være ene hjemme. En ung Pige gaar med et Neg paa Hovedet, et Faar og en Gris tra# ver villigt efter en halvvoksen Dreng, der har Besvær med at føre en anden lille, altfor livlig Gris, fordi den finder saa me# get spiseligt eller mærkeligt paa Vejen. Nær en gammel Port rejs ser nogle Cy# presser og andre Trætoppe sig op fra en Have over en af de høje Mure, der afgrænser den bugtede Vej, fjernt ses over en Klippetop med en Ruin de store Bjerge med deres fine Konturer under en klar Himmel. Det hele er gan# ske dagligdags, slet ikke lystigt, et tro Billede af Kampen for Tilværelsen. Det staar uendelig fjernt fra Marstrands ovenud muntre Ungdomsbilleder fra Italien. Og dog forkynder det paa en anden Vis end de, at Italien er Skønhedens Land. Opfattelsen er ejendommeligere og dybere, Fremstil# lingen har den Storstilethed og Magtfuldhed, som Marstrand naaede, da Sygdommen til Døden var nær. —

Italienske Mødre. (Kobberstiksamlingen).

Nu til Dags mener maaske nogle, at ingen Kunstner er et rig tig t G eni uden en Smule Galenskab. Den findes dog hverken hos Rafael og Tizian, heller ikke hos Marstrand. Han bevarer altid Harmonien i sine Kompositioner og har som Kunstner et ligevægtigt Sind. Nogle Smuler fra hans rige Bord kan ikke antyde det kolossale Omfang af hans billedskabende Fantasi, men hans Inspirationer er aldrig Hallucinationer. Han er sund, kærnesund, fuld af Visdom i sit Syn paa Menne# skene og i sin Opfattelse af Livet. Alle de Former, under hvilke det viste sig for ham, har han iagttaget til vor Belæring og gengivet til vor Beundring.